

Nasıl Bir Anayasa?

Sayın Cumhurbaşkanım,

Hukukçular, sosyologlar ve bir kısım ehl-i ihtisas tarafından bir anayasa taslağının hazırlandığı bu dönemde, meselenin hukukî ve şeklî incelikleri üzerinde duracak değilim. Ancak, maksadım milletten bir fert olarak, hasretini çektiğim ve bu milletin fitratına uygun olacağına inandığım ideal bir Anayasa'nın ihtiva etmesi gerektiği esas umdeler üzerinde sadece bir fikir beyan etmekten ibarettir.

Kanaatimce, hazırlanacak Anayasa'nın, şu ana esaslar üzerine kurulması gerekir: Anayasa, vicdan-ı umumîye tercüman olmalı, kâinattaki kanun-u fitratı esas almalı, insan unsurunun, terbiye ve eğitimini ön plânda tutmalı, hürriyet ve laiklik mefhumlarına ölçü ve açıklık getirmeli, milleti millet yapan başlıca unsurlardan biri olan dili (konuşulan Türkçe'yi) teminat altına almalı ve nihayet Anayasa, milletin manevîyat ve ahlâkının, din ve mukaddesatın mukavimi olmalıdır.

1. Anayasa, Vicdan-ı Umumîye Tercüman Olmalıdır.

Vicdan-ı umumî milletin basiret gözü, hakikatin sönmez şimşegidir. Bakışı net, feraseti keskin, şuuru küllî, teşhisi isabetlidir. O yanılmaz. Değerlendirmeleri açık ve mübalağasızdır. Bir pusula gibi, daima istikameti gösterir. Vak'a ve hadiseleri tartmada emsalsiz bir mihenk taşıdır. O, her şeyi olduğu gibi gösteren parlak bir aynadır; ne küçüğü büyültür ne de büyüğü küçültür. İkaz ve tebliğini, çoğu kere sükût ve acı bir tebessümle ifa eder. Bazen konuşmaması, lakaytlığının değil, hoşnutsuzluğunun ifadesidir. Hakikatleri lisan-ı hal ile, harfsiz ve kelimesiz, fakat müessir ve muknî olarak konuşur. Onun muhalefeti hiçbir şeye benzemez. Onun "iyi" dediğine kimse "kötü" diyemez. Onun bir kere "mahkum" ettiğini de kimse "hakim" kılamaz. Dinini hafife alanları, mukaddesatına saldıranları, millet ve vatanına ihanet edenleri, engin denizler gibi sessizce boğar, tarih sahnesinden siler.

Evet, şurası bir hakikattir ki, bir milletin devam ve bekası hikmet ile kuvvetin bir noktada imtizacından hasıl olur. Hikmet de, kuvvet de vicdan-ı umumîninindir. Bunların bir noktada toplanmasıyla hakimiyet-i milliye hasıl olur. o nokta ise devlettir. Yani, devlet vicdan-ı umumînin bir cihette yed-i kudretidir, bir cihette de şuurudur, aklıdır. Devlet, vicdan-ı umumînin hem düşünce ve inancını hem de kuvvet ve dirayetini temsil eder. İşte Anayasa'nın ana felsefesi bu olmalıdır. Ne zaman devlet, vicdan-ı umumîden aldığı kudret, kuvvet ile onun şuur ve temayülünü tahakkuk ettirse, işte o zaman, içtimai bünye sıhhatli ve muhkem olur, ferdî ve içtimaî huzur tevellüt eder. Zira, beynelminel bir hukuk-u mütearifedir ki, her milletin kanunları, o milletin örf, adet ve inançlarından teşekkül eder, onlardan kaynaklanır ve onlara tercüman olabildiği nispette müessir olur ve devam eder.

---

2. Anayasa, Kâinattaki Kanun-u Fıtratı Esas Almalıdır.

Evet, her devirde değerini muhafaza eden ve hükümferma olan içtimaî ferman vardır: “Hayat-ı İçtimaîye-i Beşeriyede bir çığır açan, eğer kâinattaki kanun-u fıtrata muvafık hareket etmezse; hayırlı işlerde ve terakkide muvaffak olamaz.” Zira, her milletin kameti ayrı libas ister. Öyleyse Anayasa, kendi örf ve an’anemize, ruhî temayüllerimize, kısacası milletimizin bünyesine münasip olmalıdır. Ferdî ve içtimaî bünyede yapılacak köklü ıslahatlar için, Batı dünyası ile olan ittihad ve imtiyaz noktalarımızın çok iyi tespit edilmesi gerekir. Elbette, onlardan ayrı ve müstakil hususiyetlerimiz de olacaktır. Bu bakımdan anayasa hazırlanırken, bizi batı dünyasından ayıran yapı farklarının gözden uzak tutulmaması icap eder. Milletçe şahsiyet ve bekamız buna bağlıdır. Bilindiği üzere, bugün Avrupa’da herhangi bir Fransız ile Alman, aynı dine mensup oldukları halde, yaşayışları, kültürleri, felsefeleri, an’aneleri ve hatta mutfakları itibariyle birbirlerinden ayrılırlar hâl böyle iken, Anayasa, Şark ile Garbı aynı terazide tartan anlayış ile hazırlanırsa, korkarım ki, tesiri sathî ve muvakkat olur. Milletimiz için, içtimaî bünyenin sıhhat ve muhafazası cidden zorlaşır. O halde, Anayasa, milletin temayüllerine ve içtimaî bünyesine uygun olmalıdır. İçtimaî bünyemizin kayyumu ise, inanç, ibadet, adalet, hürriyet ve şefkat, örfî ve ahlâkî değerler, kul hakkına riayet, ferdî mülkiyet, mesailerin tanzimi, asayiş ve emniyetin tesisi,... gibi vaz geçilmez esaslardır.

3. Anayasa, İnsan Unsurunun Terbiye ve Eğitimi Ön Plânda Tutmalıdır.

Cenab-ı Hakk, manzume ve sistemleriyle bu âlemi hep insana göre tertip ve tanzim etmiştir. Bu kâinattan hasıl olan bütün nimetleri ona teveccüh ettirmiş. Kısacası kâinatın yaratılmasından maksat insandır. Kâinatın en büyük neticesi, en ehemmiyetli gayesi insandır. İnsan, kâinattan süzülen en latif maya, en kıymetli hakikattir. Öyleyse, en büyük himmet ve gayret, insan unsurunun ıslahına, terbiyesine, ahlâk ve faziletinin tekmiline sarf edilmelidir. Anayasa, bunu deruhte ve tekeffül etmeli, dâhi, âli ruhlu, ulvî kalpli, vatanperver, şahsî menfaatlerini umumun menfaatine feda eden, karakter sahibi, nesillerin yetişmesine zemin hazırlamalıdır. Bozulan ve laçkalaşan bütün sosyal çarkların yenilenmesi ve hayat bulması için tedavi, kalp ve dimağdan başlatılmalıdır. İnsan unsurunun terbiyesi ve ıslahı, Anayasa’da temel politika olarak benimsenmelidir. İnsan unsurunun terbiyesinde, akıl ile kalbin, ilim ile inancın imtizacı zaruridir. Tâ ki, âlicenap ve necip simalar yerleştirebilsin. Şurası açıktır ki, eğitim ve öğretimde, sadece akıl nazara alınırsa, genç nesiller şüphecî, isyankâr ve anarşist olurlar. Yalnız kalp nazara alınırsa, o zamanda mutaassıp olurlar. Anayasa da, bu muvazenenin dikkate alınmasında bilhassa zaruret vardır. Ancak bu muvazenenin teessürüyle, milletimizin cevher-i ruhunda temerküz eden rabbanî ve lahuti bir feyz ve fazilet, mevcudiyetimizin sütun ve rükunlarını teşkil eden sınıf ve tabakaları ziyadesiyle ihata edip, taht-ı murakabesinde terbiye etmekle - biiznillah - saâdetli ve şehametli bir medeniyeti tevhit edecektir.

Netice olarak, Anayasa'nın istikbale matuf tarihi en büyük fonksiyonu, insan unsurunun yetişmesi gereken önemi vermesi olacaktır.

4. Anayasa, Hürriyet ve Laiklik Mefhumlarına Ölçü ve Açıklık Getirmelidir.

Malumdur ki, herhangi bir hakikat, tam bir tarifile açıklığa kavuşturulmaz, hudut ve çerçevesi çizilmezse, pek çok tefsir ve tevellere uğrar. Çeşitli şekillerde mütalaa edilir ve değişik renklere sokulur. Bu ise, istismara en büyük zemin hazırlayan bir vasıta meydana getirir. Bu durum, neticede, kvramlr kargaşasını tevliid eder. Ve nihayet, içtimaî, idarî ve hukukî kargaşalıklar ve çıkmazlar meydan alır.

Bunlardan hürriyet mefhumu üzerindeki düşüncelerimi esas itibariyle şöyle hülasa etmek isterim: Hürriyet, çok değişik şekillerde tarif ve tefsir edilegelmiştir. Hürriyetin üzerinde ittifak edilmiş en doğru ve en makul tarifi, "Ferdin, ne kendine ne de başkalarına maddî-manevî zarar vermemesi, hem hukukullahı, hem hukuk-u ibada müraat etmesi"dir. Kanaatimce, menfaatleri celp, mazarratı def eden hürriyet anlayışı işte budur. Evet, hürriyet bir fazilettir; fakat hüsn-ü istimal edilmek şartıyla hürriyet, edebe, akla, hikmete muhalif olmamalıdır. Zira, sınırsız hürriyet, hukuk-u beşeriyeti iptal, ahlak-ı insaniyeyi ifsat, nizam-ı alemi ihlal eder. Böyle bir hürriyet anlayışı ferdî, içtimaî bünyeyi zedeler. Bir fert, "Ben başkasına zarar vermemek şartıyla, dilediğimi yapma hürriyetine sahibim." diyemez. Zira, insanlar doğuştan medenîdir, cemiyet halinde yaşamak mecburiyetindedirler. İhtiyaç, onları tek bir vücut haline getirmiştir. Fertler bu vücudun hücreleri yahut azaları hükmündedirler. Bu bakımdan kendine zarar veren bir kimse neticede, cemiyetin sıhhat ve selametine de zarar vermiş olur. Gittikçe ilerleyen uzvî hastalıklar cemiyetin bünyesini kemire kemire; sonunda onu -Allah korusun- öyle bir noktaya gelir ki, bütün azalarını meflüç eder, artık hürriyetten de bahsedilmez olur.

Mazi, hürriyet mefhumununun tefsirlerin acı neticeleri ve ibretli tablolarıyla doludur. Sınırsız ve sorumsuz hürriyet anlayışı, nice namus ve haysiyetlerin payimal olmasına, nice ocakların sönmesine, nice servetlerin yağma edilmesine ve nihayet, nice devletlerin dünya haritasından silinmesine sebep olmuştur. Yakın ve uzak tarihimizde bunların hazin levhalarını ibretle seyrediyoruz. Bunun en yakın şahidi 1980 öncesinin meş'um ve uğursuz tablosudur. O dönemde sınırsız ve ölçüsüz bir hürriyet anlayışı, demokrasinin laçkalaşmasını netice vermiş, herkes değişik bir maske arkasına sığınmış, demokratik kurulumların her biri, sanki adem-i merkeziyet havasıyla "devlet içinde devlet olma" hevesine kapılmıştır. Bazı kuruluşlar, üniversiteler, sendikalar, TRT ve hatta bazı melek kuruluşları, odalar ve kurumlar bu meş'um tablonun en bariz misalleridir.

Netice olarak diyebilirim ki, geçmiş tecrübelerin ışığında artık Yeni Anayasanın hürriyet mefhumuna yeni bir mahiyet ve hüviyet kazandırması devlet, millet ve vatan menfaati ve demokrasinin geleceği namına elzemdir.

Üzerinde en çok münakaşa edilen ve istismara fevkalade müsait diğer bir mefhumda “laiklik”tir. Laiklik, her şeyden önce din hürriyetidir. Dinsizlik ve ahlâksızlık değildir. Laiklik dini siyasete alet etmemektir. Laiklik dinin devlet işlerine veya devletin din işlerine müsbet ya da menfî surette karıştırılmamasıdır. Geniş manada laiklik, devletin dine karşı istiklaliyeti, dinin de devlete karşı istiklaliyetidir.

Fakat bu anlayış ve tarif hukuk bakımından kat’i olarak bir mana ifade etmez. Çünkü, laikliğin şümulü, muhtevası her yerde bir ve aynı değildir. Laiklik hakkında herkesçe benimsenen müşterek bir anlayışa varmak bugüne kadar mümkün olmamıştır. Laiklik muhtelif memleketlerde de tarihî, içtimaî ve siyasî sebeplerle muhtelif şekillerde anlaşılmıştır.

Anayasada Türkiye Devletinin laik olduğu yazılmış, fakat laikliğin mahiyeti, şümulü ve hududu tayin edilmemiştir. Kanunlarda da laikliğin bir tarifi yoktur.

Bugün Batı’da laiklik, din ve vicdan hürriyeti manasında kabul görmüş olup, şu dört esas üzerine bina edilmiştir.

- *İman etme hürriyeti (serbest inanma, inancını açıklamaya zorlanmama, kanaatinden dolayı kınanmama),*
- *Bağlı bulunan din dinin esaslarına göre amel etme hürriyeti (ibadet, dini ayin ve tören yapma hürriyeti),*
- *Dini öğrenme, öğretme ve telkin hürriyeti,*
- *Dinin emirlerini yerine getirme hürriyetidir.*

Yukarıda da zikredilen esaslar bizzat devletin himayesindedir. Batı dünyasında devlet kâinatta en mukaddes, en temiz, en ulvî, en nezih bir fitrî hakikat olan din hissini sadece kabul etmekle kalmayıp, aynı zamanda terğib, taltif ve teşvik etmekte ve hatta dinin tamim ve neşrine çalışan misyonerlik müessesine destek olmaktadır. Hukukçu ve sosyoloğların, üzerinde ittifak ettikleri “laik devlet, din hürriyetini ve dindarları, her çeşit tecavüzlere karşı koruyan devlettir.” şeklinde tarif, Batı’da tam manasıyla tatbik edilmektedir. Komünist ülkeler hariç, dünyanın hiçbir yerinde, laiklik dinsizlik olarak kabul edilmemiştir, din ve dindarlar için bir tahakküm vasıtası olarak kullanılmamıştır.

Ülkemize gelince, laiklik bize de bazı kasıtlı çevrelerce, yıllardır bir plân dahilinde menfî bir tatbikatın içine itilmiştir. Vatan ve millete can-ı gönülden bağlı olan ve dini her türlü şahsî nüfuz temini ve menfaatin üstünde tutan bir kısım dindarlar, “Devletin temel nizamını dinî esaslara uydurma” bahanesiyle bir dizi tezyif, tahkir ve tahkiklere maruz bırakılmıştır. Bu cürüm maalesef laikliğin gölgesinde işlenmiştir. Cay-ı dikkattir ki, menfî ideolojileri neşir ve ilân etmeyi fikir hürriyeti içinde mütalaa edenler, sıra dine, dinin yaşanıp yaşatılmasına gelince, laikliğin dindarlara baskı

---

unsuru olarak kullanmaktan çekinmemişlerdir. Bunu yapanlar, aslında laikliğin ne olduğunu çok iyi bildikleri halde teville çok müsait olan bu mefhumu, kendi menfî ideolojileri namına ustaca istimal etmektedirler.

Şu halde, Anayasada laiklik kavramına, artık her türlü tahakküm ve istismarına imkan vermeyecek şekilde bir açıklığın kazandırılması zarurî bir hal almıştır. Ancak böylece, “din ve mukaddesatını her şeyin üstünde tutan”, “onu hasbî olarak yaşayıp yaşatmak isteyen”, “dinin neşrini cihanı sarsan komünizm ve dinsizlik cereyanı karşısında en müessir ilaç bilen”, “iman hakikatlerinin ilân ve tebliğini kendine farz bilip, bunu ibadet telakkisi ile yapan”, “her türlü anarşiden uzak kalarak, memleketin emniyet ve asayişine kuvvet veren”, “dini silah, tahakküm, tahrip, iğbirar değil, irşat, nasihat, tamir, muhabbet bilen”, samimi Müslümanlar, hem “dinî, şahsî nüfuz temin ve siyasî çıkarlarına alet yapmak isteyen”lerden ayıracak hem de “din düşmanlarının tahakkümleri”nden kurtarılmış olacaklardır.

Bu mevzuda, şunu da belirtmek isterim: Kanaatimce Diyanet İşleri Başkanlığı’na, ciddiyet ve vakar yakışır. Bu statünün kazandırılması ve böylece mukaddesatımızı temsil eden bu müessesenin her türlü şaibe, istismar ve siyasi baskıdan muhafaza edilmesi için doğrudan Cumhurbaşkanlığına bağlanması faydalı olacaktır.

5. Anayasa, Milleti Millet Yapan Unsurlardan Biri Olan Dili (Konuşulan Türkçe’yi) Teminat Altına Almalıdır.

Dil, bir milleti millet yapan başlıca unsurlardan biridir. Dil, bir milletin haysiyet ve heyecanını, karakter ve seciye-yi milliyesine, duyuş ve düşünüşünü tezahür ettirir, onlara ayna olur. Dil, bir milletin en büyük hazinesi olan kültürünün anahtarıdır. Bir milletin tefekkürü, edebiyat ve sanatı dilinin zenginliği, zarafet ve zevk-i bediîyle ölçülür.

Mukarrer bir kaidedir ki, mazi halin müsteşarıdır. Bu müşaverenin vasıtası dildir. Bir diğer ifadeyle dil, mazideki kıymet hükümlerini istikbale intikal ettiren bir köprüdür.

Biz, deryalar kadar engin, semalar kadar derin, bir medeniyetin sahibiyiz. edebiyatı, estetiği, tarihi, mimarisi, sanatı, felsefesi ve tasavvufu ile namütenahi zenginliğe sahip bu medeniyetin terennüm ve tercümanlığı, ancak fesahat ve belağatiyle, cesaret ve selasetiyle cami ve zengin bir lisanı gerektirir. Bizim lisanımız, kütüphanelerimizin şهادetiyle, engin medeniyetimize ayna olacak vüs’attedir, onun her kelime ve tabiri arkasında bir tabir yatmaktadır.

Bizi bu mefahirden uzaklaştırmak, kökümüzden koparmak isteyen bir kısım karanlık emel sahipleri dessasane, plânlı bir şekilde dilimizi dejenere etmek ve zaafa uğratmak için olanca güçleriyle çalışmışlardır ve el’an çalışmaktadırlar.

Bugün, artık kesinlikle ortaya çıkmıştır ki, dilimizi dejenere faaliyeti dış düşmanlarca plânlanmaktadır. Bizdeki dil tahripçileri şuursuz olarak şuurlu düşmana yardım

---

etmektedirler. Şurası da dikkate şayandır ki, dilimizi tahribata çalışan güçler, kendi dillerini muhafazada azamî hassasiyet göstermektedirler.

Yeni Anayasanın lisanımızın muhafazasını deruhte etmesine kanaatimizce zaruret vardır. Bu hususta en büyük görev TRT'ye düşmektedir. Bu vazifenin yeterli ölçüde tahakkuku ise bu kurumun, doğrudan Cumhurbaşkanlığına bağlanmasına ve böylece devletin daimî murakabesi altına sokulması vabestedir. Bu sayede dilimiz muhafaza edilirken, aynı zamanda TRT her türlü siyasî ve ideolojik baskıdan da arındırılmış olacaktır.

6. Anayasa, Milletın Maneviyat ve Ahlâkının, Din ve Mukaddesatının Mukavimi olmalıdır.

Biri diğerinin lazımı olan iki hakikat vardır: Hayat ve Din. Din, hayatın mukavimi ve ruhudur. Hayatın dine olan ihtiyacı, tarihin her döneminde devam etmiştir.

Hayat ve din, ceset ile ruh gibidir. Ne zaman cemiyet, dini hissiyatı ihmal etmişse, maddî terakki durmuş, toplum zillet ve meskenete düşmüştür. Ve yine ne zaman ki, cemiyet kendini maddeye hasredip manayı ihmal etmişse o zaman da insanlar madde ve ihtiraslarının esiri, menfaatlerinin zebunu olmuşlardır. Din ile hayatı muvazene ile götüren milletler daima maddî-manevî terakki etmişlerdir. Dinin, beşer için nasıl vazgeçilmez ebedî ve ezeli bir hakikat olduğunu ana hatlarıyla belirtmeye çalışalım:

1. İnanmak, Yaradılışın Bir Gereğidir.

Din, insan ruhu için fitrî ve ebedî bir ihtiyaçtır, asla terk edilemez; kesilip atılamaz, yok edilemez. Onun yerini içtimaî disiplin, kanun hakimiyeti, ilim ve felsefe,... dolduramaz. Şu halde, hayat onsuz olamaz. Elem ve ıstıraplar içersinde kıvranan, sürekli olarak bunalımlarla çalkalanan bu asrın insanına Din-i Hak, hava ve sudan daha lüzumludur. Bu muzdarip beşeri tatmin ve teskin edecek en kıymetli his, din hissidir. Teknolojinin baş döndürücü gelişmesi, boğucu ve bunaltıcı bir ortam, korkunç maddî ihtiras ve çekişmeler, aşırı yorgunluk ve ruhî depresyonlar ile örtülü bir cemiyette, teneffüs etmek isteyenlere Din-i Hak, ne kadar kuvvetli bir istinatgâh, ne kadar güçlü bir hâmi, ne kadar büyük bir huzur kaynağıdır. Ruhların her gün biraz daha boğulduğu, bunalımların şiddet kazandığı cemiyet hayatında, dine olan ihtiyaç gittikçe daha fitrî ihtiyacın zarurî sonucudur. Her ihtiyaç ve arzusunu tatmine çalışan bu asrın insanı, elbette, ruhunun ebedî ihtiyacına karşı da lakayt kalmayacak, madde dünyasında bulamadığı bu ebedî hakikati, mana dünyasında arayacak ve ancak dinde bulacaktır. Nitekim, beşerin bu manevî boşluğunu doldurmak için Din-i Hakkın, gönüllerde daha fazla taht kurduğunu, çok kuvvetli bir cazibe unsuru olarak içtimaî hayatın tabakalarında hükmettiğini ve derinleştiğini görmekteyiz. Bu temayül gösteriyor ki, gelecek yüzyıllarda din, bütün şaşası ile hükmedecek, beşerin en büyük gayesi Allah'a ima ve rızasını tahsil olacaktır.

---

2. Din, İnsanın En Büyük İstinad ve İstimdat noktasıdır.

İnsan, acz ve zaaf üzerine yaratılmıştır. Halbuki, onun hayatı bela ve musibetler, keder ve elemelerle doludur. Bu fitrattaki bir insan, kendisinin teselli edebilecek, nihayetsiz ihtiyaçlarını görüp, onun nihayetsiz düşmanlarından emin kılabilen bir merciye, bir istinat ve istimdat noktasına her zaman muhtaçtır. Bu, bütün insanların ortak mizacıdır. Evet, insan sıkışıp daraldığı, ümitleri yıkıldığı, düşünceleri tahakkuk etmediği, üzerine hastalık ve musibetlerin bütün ağırlıklarıyla çöktüğü hengamda, ruhunu saran kabusları dağıtacak kalbin teskin ve teselli edecek bir dergaha ilticaya muhtaçtır. Bu dergah ise “Her şeyin dizgini elinde, her şeyin hazinesi yanında, her şeyin yanında nazır, her mekanda hazır, mekandan münezzeh, aczden müberra, kusurdan mukaddes, nakıstan mualla bir Kadir-i Zülcelâl’in, bir Hakîm-i Zülkemaal’in, bir Rahim-i Zülcemaal’in dergahıdır.”

3. Din, İçtimaî Hayata Disiplin Getirir, Müşterek Rabitaları Güçlendirir.

İtaat ve istikameti emreden din, insana vicdanî murakabe, getirmekle, içtimaî nizamı korur ve cemiyette ahengi tesis eder. Din-i Hak, bunalan ruhları inşiraha, kararlı kalpleri nura, me’yus gönülleri refaha kavuşturmakla, içtimaî huzur ve sükûnu temin eder. Artık böyle bir cemiyette anarşiden bahsedilmez. Zira anarşi, dini terbiyenin kırıldığı, ahlâkî müesseselerin çalışamaz hale geldiği toplumların karakteristik vasfıdır. Bilinen bir gerçektir ki, bir cemiyette din, “şuurlu” olarak yaşanmazsa, o cemiyet tedricen yıkılışa doğru gider. Önce dini şuur, yerini “alışkanlık ve taklit”e terk eder. Bunu “lakaytlık ve laubalilik” takip eder. Ve en nihayet, cemiyette “anarşi” baş gösterir. Öte yandan din hissi, toplumda müşterek rabitaları kuvvetlendirir. Kaynağını dinden alan şefkat, fedakarlık, uhuvvet ve muhabbeti tevlit eder. Kalp ve gönülleri bir tek sevgi mihrakında birleştirerek millî tesanüdü perçinler. Millî karakter ve şahsiyeti teşekkül ettirir.

4. Yüksek İdealleri Ulvî Hisler Din ile Verilebilir.

Vatanperverlik, hamiyet, feragat, fedakarlık gibi ulvî hisler, nesillerin kalp ve dimağlarına en kamil manada ancak din ile verilebilir. Dinin kalp ve dimağlar üzerindeki alevlendirici fonksiyonu, her devirde büyük idealistler, kahramanlar, kumandanlar, alimler, edipler, mürşitler ve dâhi şahsiyetler doğurmuştur. Din duygulara şekil verir, ölçü kazandırır, istidatları inkişaf ettirir, mes’uliyet duygusunu geliştirir. Fert, bu seciyelerle tercih edilirse, varlığını vatanın hizmetine vakf eder, himmetini milletin saâdetine hasreder. O zaman bir millet kadar kıymet kazanır.

5. Din İçtimaî Yapıda Bütünleyicidir.

Malumdur ki, bir bedende, bütün azaların bir tek ruha bağlanmasıyla birlik hasıl olur,

---

vücut kuvvet bulur ve sıhhat kazanır. Bedendeki azaların vazifesi, yapıları, fonksiyon ve hususları ayrı ayrı olduğu halde tamamı tek bir ruha bağlıdır. Ondan medet alır, onun namına hareket eder. Vazifeleri, birbirine ayrı olan bütün bu azaların muvaffakiyetleri bir tek ruhu kabul etmelerine ve ona bağlanmalarına vâbestedir. O tek ruhu kabul etmeyen ondan intisabını kesen aza mefluçtur. Demek ki, vücudun birliği, ruhun birliğinden geçmektedir. Ruhun bu birleştiriciliği ve hayatî fonksiyonunu hiçbir aza yüklenemez. Ve kendisini onun yerine koyamaz. Mesela, “Göz” olmasa, vücut mevcudiyetini, noksaniyetle de olsa devam ettirebilir. Ama ruh olmazsa, artık vücudun varlığından söz edilemez. Her bir aza, ruhun hayat ve feyzinden nasibini almakla memnun ve mesut olur. Her olan semereden, şereften, kemalden bütün azalar müdebbirâne her azanın kendi vazifesini layıkıyla yapmasından da akıl müstefit olur.

Bir millet de, bütün efradı, bütün sınıf tabakaları ve bütün müesseseleriyle bir vücut gibidir. Bunların hayat, ittihat, devam ve bekaları da hepsini ihtiva edebilecek “mukaddes bir mefhum” a, bir şahs-ı maneviye bağlanmalarıyla mümkün olur. İşçi-işveren, köylüler-şehirliler, hocalar-talebeler... hasılı bütün sosyal sınıflar, o şahs-ı manevinin birer azası hükmündedirler. Biri dimağı ise, diğeri kalbi, biri gözü ise, diğeri kulağı, biri eli ise, diğeri ayağıdır... İşte bütün bu azaların huzur ve sükununu, ittihat ve tesanüdünü, uhuvvet ve muhabbetini, mahiyetinde taşıyan ve onların ruhu hükmünde olan ancak Din-i Hak’tır, İslâm Dinidir.

Din, bu azaların mutlak tesanüdünü temin etmekle, hayat-ı umumiyenin ahenk ve intizamını tesis eder. Dinin bu fonksiyonunu mesela, “ilim” yüklenemez. Çünkü, cemiyetin bütün fertlerin alim olması düşünülemez. “İrkçilik” da yüklenemez. Çünkü, ırkçılık ihtilafın menşeyidir; ittihad ve imtizacı tesis edemez. Bu fonksiyonu “meslek birliği” de yüklenemez. Çünkü cemiyetin bütün fertlerinin işçi, çiftçi, mühendis yahut doktor olmaları da tasavvur edilemez. Kısacası bir milleti meydana getiren hiçbir organ, kendi unvanını, vasfını, şahs-ı manevisini millete ruh yapamaz. Ama bütün bu organlar, o mukaddes ruhu kabul ettirebilir ve ona bağlanabilirler. İşçisi-işvereni, talebesi-hocası, amiri-memuru ile herkes, **“Allah’ımız bir, Rabbimiz bir, Halıkımız bir, Mabudumuz bir, dinimiz bir, Peygamberimiz bir, Kur’anımız bir, Kiblemiz bir, devletimiz bir, vatanımız bir, milletimiz bir,...”** diyebilir. İçtimai merkez olan havastan içtimai muhit olan avama kadar herkes aynı “mabet” içinde toplanabilir. Bu tek dinin çatısı altında girebilir. Demek ki, bu milletin ruhu, ancak din olabilir. Bu ruhun müessiriyetinin olmadığı mıntikalarda felç başgösterir. Evet, bugün birçok içtimai uzvumuz hayatiyetini kaybetmiş, çalışamaz hale gelmişse, araştırıldığında, temelde dini hissiyatın o uzuvlarda ihmal edilmiş olduğu görülecektir.

Yukarıdan beri dinin ehemmiyeti hakkındaki tezekkürlerimi şöyle özetleyebilirim:

İnsanı gerçek olarak anlayan, bütün terkibi ile kavrayan ve en derin görüşle tanıtan İslâm Dinidir. Dinimiz, insanı maddî-manevî cephesi, nihayetsiz ilaçları, acz, zaaf, fakrı, ebediyet arzusu, dünya ve ahiret hayatı gibi fevkalade geniş bir saha içersinde

---

değerlendirir. Beşerin üç müthiş ve müşkil suali olan “Necisin, Nereden geliyor ve Nereye gidiyorsun?”suallerine gayet muknî ve makbul cevap verir. İnsanların hem nefislerini, hem kalplerini, hem ruhlarını, hem akıllarını tatmin ederek müntesiplerini faziletten saâdete, saâdetten kemalata isal eder. Kainatta zerrelere güneş sistemine kadar her şeye hükmeden ilahi bir nizamın mevcudiyetini akıllara tesbit ettirir. Mevcudatın yaratılış gayesini ve mahlukatın hakimane terbiyesini gözler önüne serer, gerçeği okutturur. Böylece insanın fikir dünyasında mukaddes mefhumlar, ulvî değerler teşekkül ettirir. Kalbi vesveselerden, akli lakaytlıktan, ruhu tereddütten kurtararak insana disiplin ve ölçü getirir. Onu ferdi ve içtimai planda bütünleştirir, müstakim kılar. Bu tip bir insan gerek vicdanî gerekse çevresi ile çatışmaz.

Evet, dinimiz fert ve cemiyet hayatı için son derece lüzumlu, vazgeçilmez rasih hakikatlerin menbaıdır, mahzenidir, mecmıdır. Beşeriyeti tekamül ve tealiye sevk edecek esasları havıdır. Mana ikliminde ırak, kılavuzsuz, pusulasız giden bu asrın insanına hayat bahş edecek en büyük iksir İslâm Dinidir. İşte, insanlarda hamiyet ve muhabbeti ateşleyen, fertleri birbirleriyle kaynaştıran, hayatın mayası, içtimai yapının kayyum ve mukavimi, hayatın hayatı, nuru ve esası olan bu muazzam kuvvetlere karşı devlet adamlarımızın lakayt kalmaları düşünülmez.

Malum olduğu üzere, 2000 yıldır, dünyanın her tarafında meskenet ve zillet içersinde yaşayan Yahudileri, bugün devlet haline getiren gücün temelinde din hissi yatmaktadır. Tahrif edilmiş Tevrat, müntesiplerini böyle bir neticeye götürürken, en son ve en mükemmel kitap olan Kur’an-ı Azimüşşan’ın hakikatleri cemiyetin tedavisinde kullanılsa, elbette içtimai bünyemiz fevkalade perçinlenecek, sağlam ve metin olacaktır. Milletimiz milli mizacımız için bir reçete vardır: **“İhya-yı Din, İhya-yı Millettir.”** Bu milletin dirilişi, dinin dirilişi ile mümkündür.

Maruzatıma son verirken, yüksek müsamahanızla, şu hususu da arz etmek isterim: Malumunuz olduğu üzere, ilim, insanların sadece mütehassislere hitap ettiği halde, din, avam ve havas, bütün bir cemiyete feyzini neşreder. Bir memlekette bütün fertlerin ilim adamı olmaları imkansızdır. Lakin hepsinin mutakit ve mütedeyyin olması mümkündür. Şurası açık bir gerçek ki, halkında, ne ilim, ne de din bulunmayan bir memleketi bekleyen tek akıbet, *izmihlal*dir. Avamı mütedeyyin, havassı dinde lakayt olan memleketlerde, avamdan havassa karşı hürmet ve itaat, havasta ise, avama karşı şefkat ve merhamet kalmaz. Bu sebeple, milletimizin din ile bağlandıkları rabitaların kopmamasına azami hassasiyet göstermek gerekir.

Malumunuzdur ki, mevcudiyeti tehlikeye maruz kalan bir milletin, en son halâskârı, en mühim nokta-i istinadı, en büyük siperi, onun maneviyatıdır. Evet tarih boyunca Kahraman Ordumuzun muzafferiyet ve muvaffakiyetinin temelinde *“Ölürsem şehid, kalırsam gaziyim.”* inancı yatar. Bu, İslâm’ın bahş ettiği, Allah’a iman ve itimadın, tevekkül ve teslimin güzel bir ifadesidir.

Evet, emin olunuz ki, dinden ve onu şuuren yaşayanlardan zarar gelmez. Tarihimizin şehadetiyle, bu memlekette, dinî potansiyel, asayiş ve güvenliğin daimî ve hasbî

---

bekçisi olmuştur. Din, silah değil, irşattır, nasihattir, muhabbettir, şefkat, uhuvvet ve samimiyettir. Kin ve intikam, tahakküm ve terör, iğbirar ve inşikak değildir. Bu fitrî, zarurî ve ebedî ihtiyaç, cemiyet bünyesinde yeterli ölçüde doyurulamazsa, bu boşluğu fırsat bilen bir kısım nâehiller –yakın tarihimizde olduğu gibi- istikbalde de bu nezih ve ulvî hissi istismar etmek isteyebilirler. Böylece bir istismarı önlemenin tek yolu ve yegane çaresi, milletin dine olan ihtiyaç ve iştiyakına tam cevap vermektir. Bu tarihî görevi yapmakla, nesl-i atînin, maddî-manevî saâdetine, inşirah ve huzuruna vesile olacaksınız.

Cenab-ı Hak, muin ve müzahiriniz olsun.

4 Nisan 1982
Mehmet KIRKINCI